

Wewehenga I. Kareme A. Waipingo ki Titoki	Eka. 3,458
Wewehenga II. Kareme B. Titoki ki Urenui	6,450
Wewehenga III. Kareme C. Urenui ki Rau o te Huia	3,450
Wewehenga V Kareme E. Titirangi ki Waitara	1,485
	14,843

I Oketopa, 1866, i whakaae nga tangata whai tikanga ki aua whakataunga, ki te Kawanatanga kia riro atu etahi whenua ke hei whakarite i a ratou whenua. A, i Nowema, 1867, i tukua e Ta E. Tapata tetahi panui i te Kahiti hei whakaatu. A, ahakoa penei, i tukua atu e te Kooti nga whakatau ki nga kaitono i te tau 1869, a i nga tau e toru o muri iho i te whakaritenga, ko nga eka 1,485 o waenganui o Titirangi, o Waitara i wewehewa, a i whakakotahitia te mana; otira kahore i ahatia te toenga, ara, te 13,358 eka. He maha nga kaitono i uru ki te hoko i etahi Poraka ki te Karauna; a ko te mea tika, kia whakaritea etahi o aua wahi ma ratou, a kahore i mohiotia ma taua hoko nei e whakakore pea te whakataunga ki a ratou. I whakaroia tenei korero i runga i te kupu a Te Hiana, i te tau 1879, a i rapurapu ano maua, i mohio ranei nga Maori i riro a ratou whenua whakatau ki roto ki te hoko, a i pataia atu ranei kia tukua nga whakataunga ki roto ki te whenua hoko. I whakaaro a Te Parete i te wa o te hoko, i riro ana whakatau i te hoko, otira kahore i pataia atu ki nga tangata Maori, a he tokomaha o ratou kahore i uru ki te hoko. Era e taimaha tenei mea te rapurapu i te ara tika hei mahinga, a e kore e tau tikanga kotahi mo te katoa.

A, hei hono atu ki enei o runga ake nei, tera tetahi whakataunga mo nga eka 2,000 (i te wewehenga VI., Waitara ki Manganui), i whakataua e te Kooti ma Pukerangiora, a kahore noa tenei, me etahi atu, i whakaritea; a hui katoa 15,358 eka o te whakataunga o te Kooti, e toe nei kia whakariteritea i te taha ki te Hauraro o Waitara.

II. Tonga o Hangatahua awa.—Ko nga whakataunga o te Kooti kahore ano i whakaritea i taua wewehenga, ko enei i raro nei:—

Wewehenga VIII. Hangatahua awa ki Waiweranui	Eka. 1,675
Wewehenga IX. Waiweranui pi te Hoe	1,250
Wewehenga X. Te Hoe ki Omururanga	8,275
Wewehenga XI. Omururanga ki Kaupukunui	800
	12,000

I ahua rite tenei ki ta maua i whakaaro ai i ta maua korero o waenganui: Otira, e rahi ake ana nga raruraru o konei i nga raruraru i te taha ki te Hauraro o Waitara, mo nga whakataunga. Ko te nuinga o enei whakataunga i te Tonga, e tau ana ki nga Poraka i whakahokia i 1866, ki a Ngamahanga me Ngatibaumiti o te Iwi o Taranaki, a ka korerotia e maua tenei aianei. Tenei tetahi kupu taimaha, koia tenei, kua uru ranei nga whakatau o ia tangata Maori ki roto ki nga Poraka o te Iwi kua whakahokia. I whakaaro te Komihana Hiwari i uru. E whakaaro ana a Te Penetana, Tumuaki Tiaki, kahore i uru. Erite ana ta maua whakaaro ki ta Te Penetana. Era e ahei, i runga i te whakahoki a te Runanga o nga Minita o te Kawanatanga, o tetahi Poraka whenua ki tetahi iwi, te whakakore i te mana kua tau i runga i nga whakahau o mua atu? Ki te mea kahore i uru nga whakatau, e whakamana ana ranei te Karauna ki te whakahoki? Ki te whakakore e te iwi i runga i te tikanga i whakahokia katoatia te Poraka, a i runga i te noho hapu, e kore e tika kia noho wewehewa te tangata, ma te Karauna ranei e whakarite e nei whakataunga ki te wahi ke. Ki te mea i noho "whakahoa mai" te tangata i te tau 1866, i te rironga atu o te whakatau i a ia, a i uru ki roto ki te whawhai i te tau 1868, me kore taua whakatau? Ki te tukua atu te Poraka katoa ma te iwi, a i muri ka hoatu whenua ma te tangata, he utu tuarua tenei: ki te mea ka korero atu ki te tangata Maori kua whakahoa mai mo nga tau tekau ma rima kua hoki tona mana ake ki roto ki te mana hapu, a me haere a ia ki te hapu ki ta te ture i whakarite ai, he whakahoki tenei i taua tangata o etahi ra hei utu mo tona whakahoa mai.

I runga i ta maua i korero ai ki a koe, Te Kawana, e whakaaro ana maua, era koe e kite e kore rawa e ahei maua ki te tohutohu i tetahi tikanga kotahi hei whakarite i nga whakatau mo te katoa. E mea ana maua, era te nuinga o nga kaupupuru o nga whakatau e hiahia kia whakahanumia o ratou kereme ki roto ki te whenua ma te iwi: a, he tokomaha nga tangata e tono kia whakaritea ki ia tangata. I te whakaritenga o enei raruraru, me hoatu he mana nui ki te Kaiwhakarite, a kia whakamutua tenei tawhai taunu kua roa nei ana tau i runga i tenei mea. Ki te huihuia nga whakatau, kahore i rite i te taha ki te Hauraro o Waitara, ki era ki te Tonga o Hangatahua awa; ka kitea ko te whenua hei whakariteritenga e rahi ake ana i te 27,000 eka. Ki te mea ka tonoa e koe, e Te Kawana, ma maua e whakariterite, e mohio ana maua era e oti i nga eka e kore e tae ki ena. He wahi nui pea e waiho, i runga i te whakaae o nga tangata Maori, kia puritia i runga i te pupuru hapu: Otira me puta tetahi whakaritenga e ahei ai nga kupu hoatu a te Karauna te whakarite, i puta atu nei ki nga tangata Maori whakahoa mai te whakaaro, era te tangata e noho i runga i tona ake whenua i runga i te mana e te karauna karaati.

XI. Nga Whakatau a Te Kawanatanga.

I te rongu o nga tangata Maori kahore nei i noho ki te whenua, kua whakakore ratou e te Kooti, i ki ratou kia hoki tonu ratou ki Taranaki ki te pupuri i to ratou whenua. I puta tetahi raruraru whakahewi i tenei, a tauri ana te Kawanatanga ki te mahi.

I Hepetema, 1867, i tu tetahi Hui a nga tangata kahore i noho i te whenua, i Poneke, a i reira ka rapua e Te Retimana, i te wa e tu ana a Ta Eruera Tapata hei Tumuaki, tetahi tikanga hei tuku mai ia ratou kia whiwhi tahi i runga i te tikanga o te whakatau i Whanganui. Ko tenei tikanga, hui ki tetahi kupu tuituhi a Kawana Ta Hori Kerei, era e kitea e apiti ana ki tenei.

I puta te kupu a Ta Hori Kerei ki ona Minita, i ki, kua puta tona kupu hoatu ki "nga tangata Maori i whakarongo ki tona tono, a kahore i haere ki Taranaki, a, ina puta tetahi whakariteritenga era